

Reglering, moralisk risk och bankkriser

Klaus Bernpaintner

klaus@bernpaintner.com

Lunchseminarium den 16 maj 2011

Marknadens märkliga mekanik

- En marknadsekonomi är ett komplext system
- Ingen kan till fullo förstå helheten, men
 - Utbud och efterfrågan bestämmer marknadspriser
 - Priser är marknadsekonomins styrsignaler
- Konkurrens straffar ut asocialt beteende
- Manipulation av utbud, efterfrågan eller pris skapar distorsioner i systemet
 - T.ex lägenhetsbrist, arbetslöshet, fastighetsbubblor, lukrativ droghandel, miljöförstörelse, sjukvårdsköer, spektakulära förmåner i finansbranschen
- Det finns också naturliga, kraftfulla, självsaneringsmekanismer för det finansiella systemet
 - Men regelsystem sätter dessa ur spel

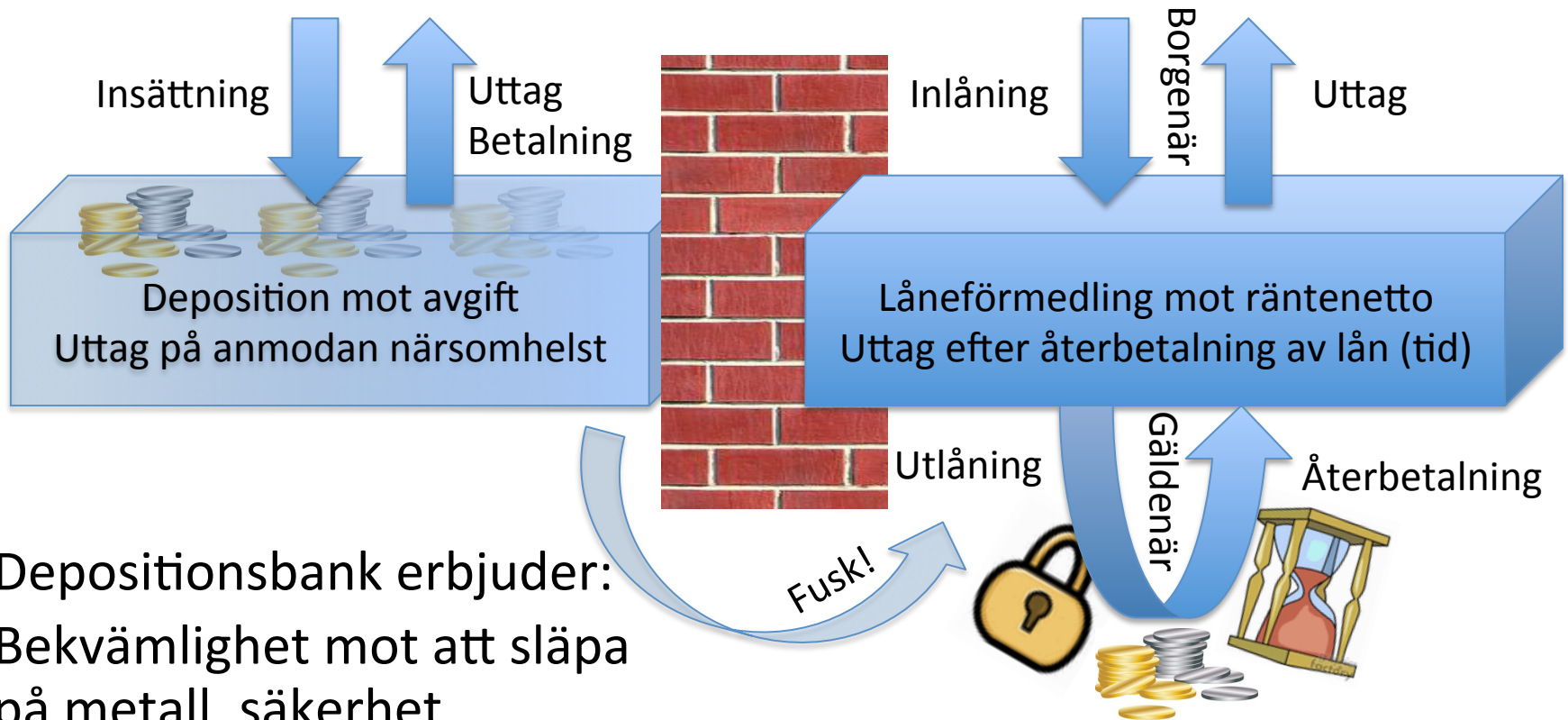
Stockholm Banco

- Grundades 1656 av Johan Palmstruch
 - Oktroj av Karl X för “växelbank” och “länebank”
 - Strängt förbjudet att sammanblanda
- Först bara växelbank = ren depositionsbank
- År 1661 började länebank, redan 1664 konkurs
- Förstatligades 1668, blev Riksens ständers bank

“Sveriges riksbank är världens äldsta centralbank och är tillika den äldsta bankinstitution, som öfver hufvud finnes. Det är denna bank, som äran af att ha utgett världens första banksedlar sannolikt bör tillskrifvas. Detta ledde dock till bankens undergång.”

(Nordisk familjebok: Riksbanken)

Bank: Deposition och låneförmedling

Depositionsbank erbjuder:
Bekvämlighet mot att släpa
på metall, säkerhet,
bevakning, betaltjänster,
växling, sedlar, kort

Lånebank erbjuder: Expertis på
bedömning av kreditvärdighet,
riskhantering, pooling av inlåning
och investeringar, riskspridning

Lånebank, balans och täckning

Tillgångar	Skuld+EK	Kap.täckn		T	S+EK	KT
Kassa 100	EK 100	∞	Utgångsläge 1	UL (T) 1000 Annat 100	EK 200 IL (T) 900	0.2
Utlån (T) 10 Kassa 90	EK 100	$100 / 10 = 10$	Kreditförlust 100 Banken tar smäll	UL (T) 900 Annat 100	EK 100 IL (T) 900	0.11
UL (T) 80 Kassa 20	EK 100	1.25	Utgångsläge 2	UL (T) 1000 Annat 100	EK 50 IL (T) 1050	0.05
UL (T) 80 Kassa 10 Annat 10	EK 100	1.25	Kreditförlust 100 Kund tar smäll	UL (T) 900 Annat 100	IL (T) 1000	0
UL (T) 100	EK 100	1	Utgångsläge 3	UL (T) 1000	EK 1000	1
UL (T) 800 Annat 200	EK 100 Inlån (T) 900	0.125	Kreditförlust 100	UL (T) 900	EK 900	1

Lånebank och kapitaltäckningsgrad

- Kapitaltäckningsgrad mäter förmågan att buffra kreditförluster med eget kapital utan att inlånare drabbas
 - Kan bara bli <1 om inlåning förekommer
 - Är oberoende av kassan (som kan vara noll)
- Insättningskunderna får ränta, banken tjänar på räntemarginal
- Låneverksamhet är “förmedling” och påverkar därför ej penningmängd

Depositionsbank

	Tillgångar	Skuld+EK	Kassakvot
Deposition, "100%-reserve"	Kassa 100	Deposition (Avista) 100	$100 / 100 = 1$
Olaglig utlåning av deposition Penningmängd M1 ökar	Kassa 40 Utlåning (T) 60	Deposition (A) 100	$40 / 100 = 0.4$
(*) Penningförfalskning Penningmängd M1 ökar	Kassa 100 Utlåning (T) 150	Deposition (A) 250	$100 / 250 = 0.4$
Uttag av 99, från fall (*) Risk att avslöjas ...	Kassa 1 Utlåning (T) 150	Deposition (A) 151	$1 / 151 = 0.007$
Kreditförlust 99, från fall (*) Risk att avslöjas igen ...	Kassa 1 Utlåning (T) 150	Deposition (A) 151	$1 / 151 = 0.007$

Depositionsbank och kassakvot

- Deposition ska *förvaras* (mot avgift), ej utlånas eller användas som bas för luftkrediter (tänk Shurgard!)
 - Hederlig förvaring påverkar EJ penningmängd
- Avistasaldon är inte "inlåning" då dessa aldrig kan tidmatcha tidbunden utlåning.
- En depositionsbank som börjar låna ut anförtrodda medel eller skapa krediter baserade på avistasaldon riskerar att bli avslöjad och utsättas för bankrusning.
- Detta sänkte Stockholm Banco
- Kassakvot mäter bankens förmåga att uppfylla sitt löfte om omedelbar utbetalning av kontanter från avistakonton
 - En kassakvot < 1 är bedrägeri och borde vara kriminellt
 - Kassakvot < 1 orsakar penningmängdsökning

En stor, grön, svensk bank Q3 2011

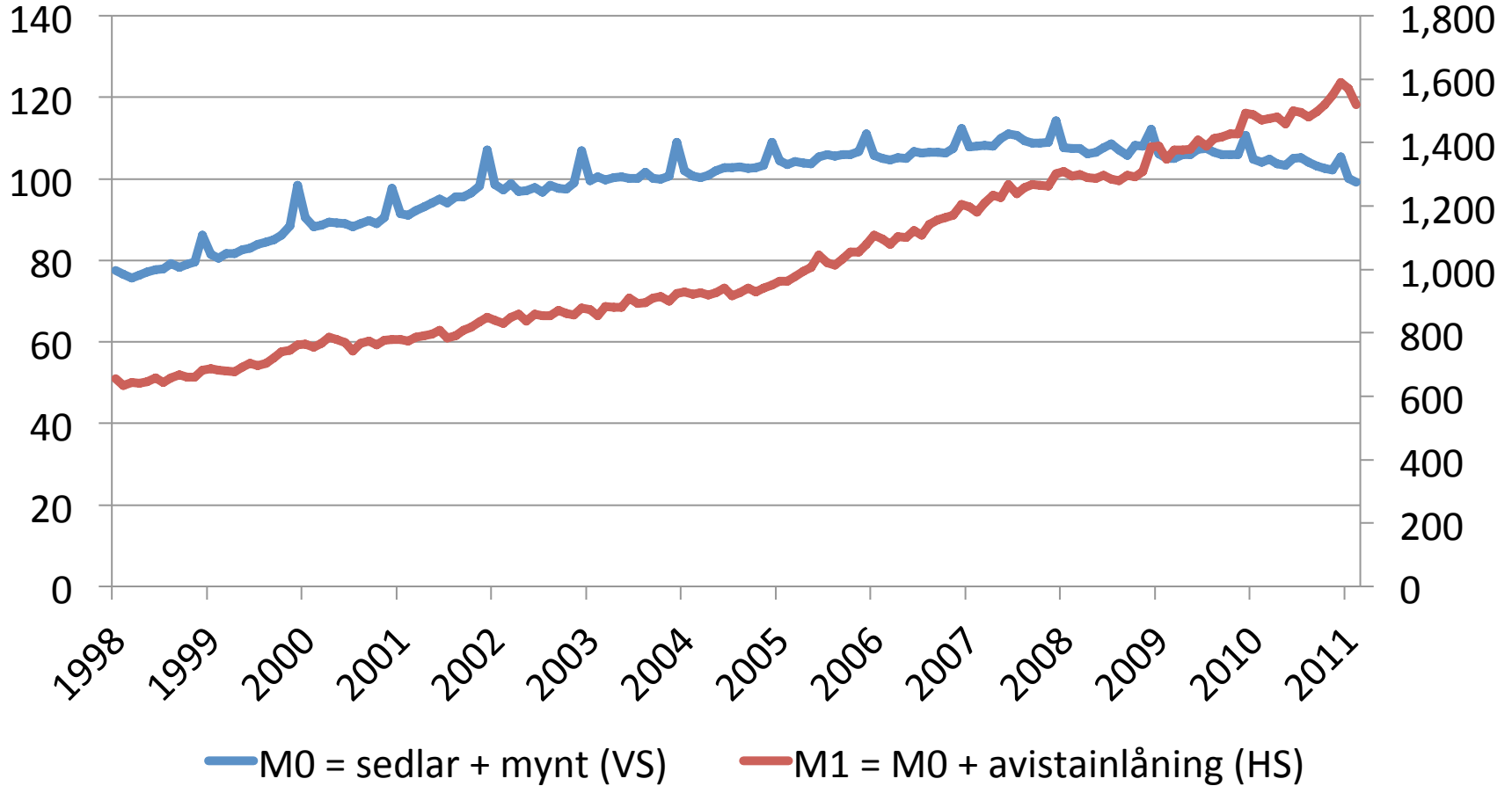
Tillgångar		Skulder och Eget kapital	
Kassa	6	In- och upplåning från allmänhet	469
Utlåning (T)	1033	Övriga skulder	1013
Övriga tillgångar	507	Eget kapital	64
Kapitaltäckning	64 / 1033 = 6%		
Kassakvot	6 / 469 = 1%		

Kreditexpansion uppstår när depositionsverksamheten börjar utfärda lån baserat på avistasaldon. Det vill säga när man får en sammanblandning av depositions- med låneverksamhet.

Banksterklubben

- Bankerna har fått licens och lagligt skydd att skapa kreditpengar ur tomma intet, på vilka de får uppbära *verklig* ränta.
- Varför får inte du och jag göra det? Jag borde också få skapa och låna ut en miljon för ränta baserat på eget kapital på 1.000.000 kr x 0,35 * 0,08 = 28,000 kr. Även jag kan uppfylla kassakvot=0.
 - En räntemarginal på 3% skulle ge mig ränta 30.000, eller en årlig avkastning på >100%!
- Detta systematiska bedrägeri är endast möjligt med hjälp av beskydd från RB och FI. På en fri marknad skulle denna typ av verksamhet snabbt rensas bort.

Sedelpressarna rullar

Problemet med kreditexpansion

- Kreditexpansion (inflation) är konjunkturcykelns motor (marknadsexogen kraft)
 - Artificiellt låga räntor, leder till ...
 - Felinvesteringar, då icke-lönsamma proj. blir lönande
 - Kapitalförstöring
 - Prisstegringar, dvs kamp om resurser = högkonjunktur
 - Tillgångsbubblor
 - Konkurer då felinvesteringarna blir uppenbara
 - Kreditkontraktion och kollaps
- ABCT – Österrikisk konjunkturcykelteori

Låga räntor → felinvesteringar

THE GOVERNMENT AND BANKS ANNOUNCED INTEREST RATE INCENTIVES FOR NEW CAPITAL INVESTMENTS

Free banking

- Innebär att bankväsendet är oreglerat
- Ingen tillståndsplikt, inga kapitalkrav eller kassakrav, ingen tillsyn, inga obligatoriska reglementen, ingen rapporteringskyldighet
- Tre naturkrafter gör att detta tillstånd ger ett stabilt banksystem, dvs ett tillstånd som i princip omöjliggör kreditexpansion

Free Banking in Sweden 1830–1903: Experience and Debate (Erik Lakomaa)

http://mises.org/journals/qjae/pdf/qjae10_2_3.pdf

Free banking – stabilisator 1

- Omfattningen i vilken människor överhuvudtaget använder bankförvaring
- Små mängder kontanter i valven minskar möjligheten att skapa mycket kredit
- En mer utbredd och sund skepsis mot bankers heder skulle göra att folk skulle hålla en mycket större andel av sina pengar i kontanter istället för i bankvalv

Free banking – stabilisator 2

- Rädsla för bankrusning (*bank run*)
- Blotta misstanken om att banken skapar krediter leder allmänheten till att rusa till banken för hämta ut kontanter, kassan töms och banken går omkull

Free banking – stabilisator 3

- **Clearing mellan banker**
- En bank vill alltid blåsa upp krediter
- Om det finns andra banker med i spelet utgör clearing en broms, eftersom clearing utan RB innebär att kontanter nettoförflyttas mellan banker

Expansion (x)	Bank A	Bank B	Bank C
Kredexp 1	1	1	1
Kredexp 2	33	33	33
Kredexp 3	5	5	2

Stabilisator 3, forts

- En hållbar kreditexpansion kräver därmed ett *synkroniserat* agerande på grund av clearingförfarandet
- Med andra ord krävs en kartell
- Men alla karteller är av naturen instabila
- I fribankfallet kommer alla kartellbildningar att hotas av uppstickare, som konkurrerar med förvaring utan expansion, eller bara låg exp.
- Detta gör långsiktig kartellbildning och synkroniserad kreditexpansion omöjligt

Stabilisator 1 är satt ur spel

- **Användning av bank**
 - ... är idag *de facto* nödvändigt och inte valfritt.
 - Kontanter motarbetas och misstänkliggörs: “Knark”, “penningtvätt”, “terrorism”, “barnporr”, “blabla”.
 - Kontantköp alltmer kontrollerade och begränsade
 - Nu förbjudet mot kontanter i bankbox.
 - Mer kontanter in i banksystemet ger en större bas för expansion, än om folk håller i dem
 - Monopoliserat konsumentskydd avtrubbar hälsosam skepticism
- FI har nyckelroll i att få pengar ur folks händer och in i banksystemets kassor

Stabilisator 2 är satt ur spel

- **Rädsla för bankrusning**
 - Insättningsgarantier (Riksgälden)
 - 250k – 1996
 - 500k – oktober 2008
 - 1000k – januari 2012
 - Begränsningar av kontantuttag
 - Riksbanken som *lender of last resort*
 - *Bailouts*, då verksamheten klassas som “systemkritisk”
 - Garantier är inte gratis, i slutändan betalar kunder och skattebetalare
 - En moralisk risk uppstår där osund risktagning belönas: man privatiserar vinst och socialiserar risk

Stabilisator 3 är satt ur spel

- **Clearing och synkroniserad expansion**
 - Med RB som *lender of last resort*, bankgarantier, och bailouts ...
 - Ingen risk för bankrusning
 - Ingen risk för reservtömning vid clearing
 - ... kommer bankerna vilja expandera ohämmat
 - Detta skulle dock snabbt leda till hyperinflation och monetär kollaps, och alla banker förlorar – Prisoner's dilemma
 - Kreditbegränsande kartell behövs, men frivilliga karteller kan ej bestå
 - Men en som upprätthålls med lag kan det (Bankväsendet tackar och bockar)
 - Alla banker kommer sänka sin kassakvot och kapitaltäckningsgrad mot reglementets lägsta gräns
 - Denna gräns, som ska utgöra en kvalitetsmässig lägsta-nivå, kommer i praktiken att bli en högsta nivå, ovan vilken det inte är ekonomiskt lönsamt att anstränga sig/konkurrera
 - Uppstickare som erbjuder högre kassakvot blir nu ofarliga, irrelevanta och får svårt att konkurrera
 - Detta drabbar kvalité, excellens, framsteg och STABILITET

Att fundera på

- Varför har banker tillstånd och lagligt skydd att tjäna pengar på luftkrediter medan andra företag inte får utfärda blufffakturor?
- Om FI ändå reglerar, varför inte sätta kassakrav på 100%?
- Varför behöver penningpriset (räntan) sättas av en sovjetkommitté när potatispriset kan sättas på en fri marknad?
- Varför behöver det finansiella systemet folkets “förtroende”, när t.ex skobranschen klarar sig utmärkt utan?
- Monopol tenderar att vara dyra och trögrörliga; kan det gälla även tillsynsbranschen? Hur skulle tillsyn fungera under *free banking*?

Regleringsevolution

- Det *första* ingreppet skapar oförutsedda bieffekter, som leder till behov av fler och fler och fler; till slut får man ett oöverskådligt lapptäcke
- I regleringsprocessen gynnas ALLTID de redan stora aktörerna
- Exempel: Bank
 - En bank under free banking går omkull
 - Krav på minsta eget kapital
 - Försvårar inträde, mindre konkurrens, konsolidering, missbruk → krasch
 - Upprättande av *lender of last resort*
 - Uppmuntrar till kreditexpansion → krasch
 - Krav på expansionsbegränsningar
 - Synkroniserad expansion mot taket, och lobbying för höjning → konjunkturcykel
 - Krav på statligt konsumentskydd
 - Krav på rapporteringsrutiner, dokumentation, kunskapsnivåer med mera försvårar nyinträde, dödar konkurrens, samt gynnar de stora som maktar med byråkratiska rutiner
 - Konsumenter blir avtrubbade för risk, men får osynligt bära kostnaderna
- Resultat: ett svåröverskådligt regelverkslapptäcke där konsumenten i slutändan förlorar och bankväsendet konsolideras till ett oligopol

Aktuellt

2011-04-07

FI vill ha tillsyn över snabblåneföretagen

PRESSMEDDELANDE

För att öka konsumentskyddet bör alla företag som ger krediter till konsumenter ha tillstånd. Det föreslår FI i en rapport till regeringen. Dessutom bör företagskategorin inlåningsföretag avskaffas och det bör krävas tillstånd som bank eller kreditmarknadsföretag för att ta emot insättningar från allmänheten.

Finansinspektionen har på regeringens uppdrag utrett dagens system där vissa finansiella företag registreras hos FI, men inte står under full tillsyn. Bakgrunden är den kritik som FI har framfört mot att registrering utan möjlighet till tillsyn och ingripande skapar en falsk kvalitetsmärkning av företagen som undergräver konsumentskyddet på marknaden.

Fråga: Hur påverkar detta incitamentet att konkurrera med kvalité?

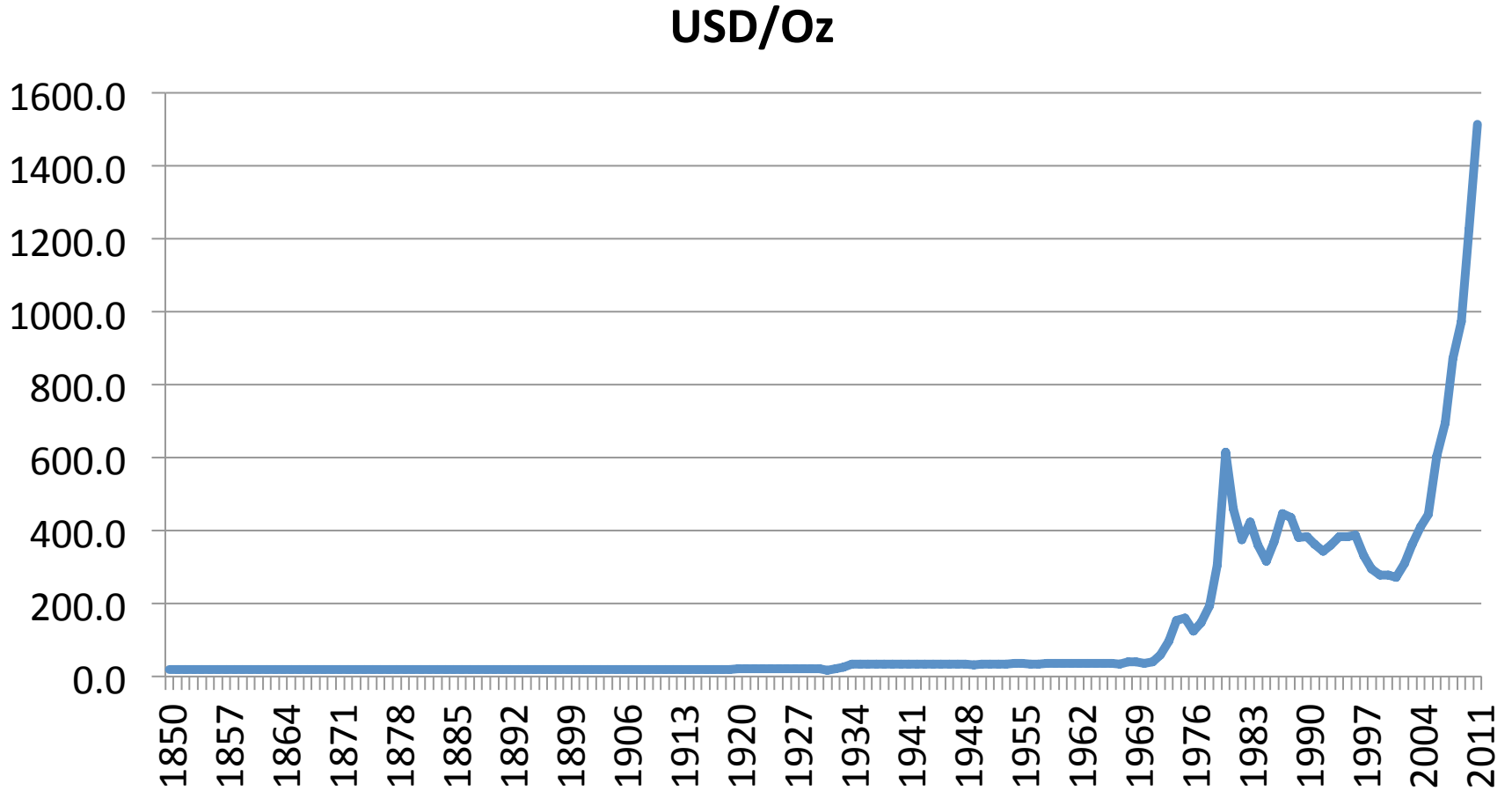
Sammanfattning

- RB, FI och Riksgälden upprätthåller ett skydd som gör synkroniserad kreditexpansion möjlig
- Folkets kontanter tvingas in i banksystemet med en uppsjö av lagar, vilket tryggar banksystemets kreditbas
- Den hälsosamma skepticismen mot banksystemet avtrubbas
- Konkurrensen sätts ur spel, bankoligopol uppstår
- Resultat: kreditexpansion och konjunkturcykler, kvävning av näringslivet och kapitalflykt
- Långsiktigt: monetära systemets kollaps

Svenska växelkurssystem – ett lapptäcke

När	System
1873-05-27	Guldmyntfoten införs. Kronan ny valutaenhet. 1 kg guld = 2480 kronor
1914-08-02	Bankofullmäktige upphäver skyldigheten att lösa in sedlar mot guld
1922 nov	Guldmyntfoten återinföres de facto
1924-04-01	Guldmyntfoten återinföres de jure
1931-09-27	Guldmyntfoten överges. Kronkursen flyter
1933 juni	Kronan knyts till det brittiska pundet. 1 GBP = 19,40 SEK
1939-08-28	Kronan knyts till den amerikanska dollarn. 1 USD = 4,20 SEK
1946-07-13	14,3 % revalvering mot samtliga valutor och guld. 1 USD = 3,60 SEK
1949-09-19	30,5 % devalvering mot USD. 1 USD = 5,17 SEK
1951-08-31	Svenskt medlemskap i IMF (Bretton Woods)
1971-12-21	1 % devalvering mot guld, 7,5 % revalvering mot USD
1973-02-16	5 % devalvering mot guld, 5,6 % revalvering mot USD
1973 mars	Medlemskap i den europeiska valutaormen
1976-10-18	Justering av valutakurserna inom ormen, 3 % devalvering mot DEM
1977-04-04	Justering av valutakurserna inom ormen, 6 % devalvering mot DEM
1977-08-29	Sverige lämnar ormen. 10 % devalvering mot ny handelsvägd valutakorg
1981-09-14	10 % devalvering mot valutakorgen
1982-10-08	16 % devalvering mot valutakorgen
1991-05-17	Ensidig knytning till ECU. 1 ECU = 7,40 SEK
1992-11-19	Växelkursen för kronan flyter

Vad försöker guldpriset säga?

Lästips

- What has government done to our money?
av Murray N. Rothbard
 - <http://mises.org/money.asp>
- Theory of Money and Credit
av Ludwig von Mises
 - http://mises.org/books/Theory_Money_Credit/Contents.aspx
- When money dies
av Adam Fergusson
 - <http://blog.mises.org/15111/when-money-dies-back-in-print/>